

ROEPEN UIT DE DIEPTE

Bachcantatedienst in onze kerk

Volgende zondag lezen we bij Johannes het evangelieverhaal over de genezing van de blindgeborene en de harde discussie die daaruit ontstaat tussen Jezus en de schriftgeleerden (Johannes 9,1-41). Bij deze lezing voeren we de cantate BWV 131 uit. Weliswaar is zij door Bach niet geschreven als commentaar bij dit evangelieverhaal, maar ze past er wel goed bij. BWV 131 is een vertolking van psalm 130. Deze psalm smeekt om genezing van zonden, en in de genezingsverhalen van de evangelies is ook een geestelijke genezing nooit ver weg. Wat de inhoud betreft, kan men de woorden van psalm 130 in de mond van de blindgeborene leggen. In contrast daarmee blijven de schriftgeleerden in hun geestelijke zelfvoldaanheid (ver)blind.

Psalm 130

Deze psalm wordt in de Hebreeuwse bijbel een "*lied Hamaaloth*" genoemd, een bedevaartslied. Het werd gezongen door de Joodse pelgrims als zij op het einde van hun tocht Jeruzalem, dat op een berg ligt, naderden. Het '*Uit de diepten roep ik tot U*' werd door de bedevaarders dan ook letterlijk begrepen als het roepen vanuit het dal van waaruit zij Jeruzalem met al haar schittering in de hoogte zagen liggen. Maar ongetwijfeld werd dit dal in de psalm ook verstaan als een algemeen menselijk en geestelijk dal. Want een pelgrim brengt naar het bedevaartsoord vanzelfsprekend ook steeds zichzelf mee, met zijn geschiedenis, met al zijn tekortkomingen.

In latere christelijke interpretaties werd dit 'dal' in alle geval begrepen als een '*diepte van ellende*'. Dat is ook begrijpelijk: de psalm zelf herinnerde er de oorspronkelijke pelgrim reeds aan dat hij met al zijn miserie en zondigheid niet overeind kan blijven in het licht van de absolute heerlijkheid van Jahweh. Maar die geestelijke kleinheid wordt in het vervolg van de psalm omgezet in hoop. De pelgrim vertrouwt in zijn geloof dat hij in goede handen is, en dat hij vergeving krijgt van zijn God, dat hij uit zijn ellende wordt weggehaald.

BWV 131

Deze cantate behoort tot de oudst bewaarde cantaten uit de lange reeks die Bach in zijn leven heeft gerealiseerd. Zij dateert van 1707. Bach was op dat moment als jonge twintiger verbonden aan de Blasiuskerk in Mühlhausen.

Kort daarvoor had hij nog zijn idool, Dietrich Buxtehude, opgezocht in Lübeck. En even later zou hij diens achternichtje, Maria Barbara, trouwen.

De aanleiding tot deze compositie was het verzoek van een goede vriend, dominee Eilmar van de Marienkirche in Mühlhausen die een herdenkingsdienst (een *Bussgottesdienst*) wilde houden naar aanleiding van een grote brand in de stad waarbij enkele honderden huizen in de vlammen waren opgegaan. Deze dominee, die later de peter zou worden van Bachs eerste dochter, vroeg hem om de tekst van psalm 130 daarvoor op muziek te zetten. De aanleiding was dus een droevige gebeurtenis die heel de stad in diepe rouw had gedompeld, en die dan ook de muzikale sfeer van de cantate bepaalt.

Qua vorm wijkt deze cantate in verregaande mate af van wat we enkele jaren later bij Bach zullen zien. De jonge Bach staat hier nog sterk onder invloed van wat in de 17e eeuw gangbaar was, en zeker is de invloed van Buxtehude overduidelijk. We vinden er geen recitatieven en geen da capo-arias in de echte zin van het woord: de solisten en het koor volgen trouw de bijbeltekst van de psalm, met ondersteuning van het protestantse kerklied. *'Herr Jesu Christ, du höchstes Gut'*. De onderdelen van de cantate zijn ook nog niet goed afgelijnd tegenover elkaar: het ene fragment vloeit bijna automatisch over in het volgende. Kortom: de cantate, die eerder een *motet*, een *concerto* of een *Kirchenstück* genoemd mag worden, is stevig Duits, zonder de latere Italiaanse invloeden.

Is deze cantate dan muzikaal van een lager niveau? Het tegendeel is waar. Ze ademt een spontaneïteit en een frisheid uit die je Schweitzers uitspraak doet beamen *dat hij graag honderd latere cantaten zou ruilen voor de tien oudste cantaten*.

Frans Van Looveren

Verschenen in de lokale editie van Kerk&Leven van 22 maart '17